

Tederheid en verharding

Over de werken van barmhartigheid

Als je voor het eerst een pasgeboren kind vast mag houden, wekt dat meestal tederheid op. Het kind is een zoekend beloftevol begin, het kind aankijken opent ons hart en ontspant de ziel. Er lijken ongekende beloftes in haar of hem te wonen. Nu we op weg zijn naar de komst van het Kerstkind, God die als mensenkind onder ons komt wonen, wordt er in het verhaal van verkondiging aan de herders, in liederen, rond het kerstkind ook vaak een beroep gedaan op die tederheid in mensen: "Hoe lijdt dit kindeke, hier in de kou." Menigeen is ontroerd bij het zingen van 'Stille Nacht'.

Dat tedere gevoel staat lijnrecht tegenover de verharding die in ons en om ons heen te ontwaren is, bij de komst van en weerstand tegen vluchtelingen, bij de aanslagen in Parijs, in Tunesië, in Mali. Sommigen slaat de angst om het hart. Tederheid en verharding: het zijn twee uitersten van barmhartigheid, het zijn emoties die ons kunnen leren waar de barmhartigheid in en om ons woont. Paus Franciscus heeft dit kerkelijk jaar uitgeroepen tot het Heilig Jaar van de Barmhartigheid. Op velerlei manieren zal de Kerk hierbij stil staan, door aandacht te vragen voor vergeving en barmhartigheid. In deze bijdrage wil ik ingaan op de

barmhartigheid, zoals die er kan zijn in caritas en diaconie. In de loop van het komend kerkelijk jaar zullen de diaconale werkers van het DKCI, in elk nummer van *Op Tocht*, ingaan op concrete werken van lichamelijke en geestelijke barmhartigheid, zoals we die in de praktijk van caritas en diaconie tegenkomen.

'Goed-doen'

Barmhartigheid wordt vaak geassocieerd met goed zijn voor je naaste, met 'goed-doen', zoals in het verhaal van de Barmhartige Samaritaan. Anders dan de voorbijgaande priester en levi, helpt de Samaritaan wel de beroofde en gewonde man, en zorgt voor hem. Hij had niet goed hoeven zijn, maar hij was het wel. Met de parabel leert Jezus ons wie we zullen liefhebben: God. En je naaste als jezelf. Naast het verhaal van de Barmhartige Samaritaan zijn de werken van barmhartigheid, uit hoofdstuk 25 van het Evangelie volgens Matteüs een bron van kennis over barmhartigheid. Als we te eten geven aan de hongerigen, te drinken geven aan de dorstigen, de naakten kleden, de vreemdelingen opnemen, de zieken bijstaan, de gevangenen bezoeken, de doden begraven (dit laatste werk van barmhartigheid is er later aan toegevoegd). Als we hen als de minsten dienen, hebben we God gediend. In onze dienst aan deze mensen, dienen we God. Velen van ons verstaan zo het begrip barmhartigheid: als je goed bent voor een ander, in het bijzonder voor de minsten, dan ben je barmhartig en dienstbaar aan God. En inderdaad, als iedereen op deze wijze barmhartig was, dan zag de wereld er fundamenteel anders uit.

Bewogen zijn

Het begrip barmhartigheid kent echter een tweede betekenislaag die veel verder gaat dan goed-doen. Barmhartigheid roept op om je door het leven en de nood van een ander te laten raken, omdat die ander, net als jij, een beeld is van God. We zijn en worden opgeroepen om, zoals God van mensen houdt, van elkaar te houden. Zoals God trouw is voor ons, zo zullen wij trouw proberen te zijn aan elkaar. Zoals God vergeeft, zo zullen wij elkaar vergeven. Zoals we troost ondervinden in de wetenschap van Gods aanwezigheid, zo zullen we troost ondervinden van elkaar. We laten ons bewegen door de menselijkheid van een ander, zoals we onze eigen menselijkheid

kennen. We stellen ons hart open, zoals we zouden willen dat anderen hun hart open stellen voor ons. We laten ons ontroeren door de nood van een ander, zoals we hopen dat een ander zich onze nood zal aantrekken. We laten ons raken in mededogen, zoals hopen dat anderen in mededogen bewogen zullen zijn om ons. We laten ons raken door de ander, zoals we geraakt zijn door God. Barmhartigheid is niet alleen goed-doen, we laten ons raken door elkaars menselijkheid en komen daardoor in beweging. We helpen een mens zoals jij in nood, en zien wie hij of zij is: onze naaste, een mens van God. In plaats van te verharden vanwege de zorg die een naaste nodig heeft, zouden we vertederd kunnen worden. In plaats van onverschillig te blijven, kunnen we van die ander gaan houden. Paus Franciscus heeft dat eerder zo verwoord: "Wie een bedelaar een aalmoes schenkt, moet hem ook in de ogen durven zien of zijn hand beroeren. Pas dan kan er echte ontmoeting plaatsvinden. Bij elke ontmoeting met een noodlijdende wordt ons hart groter en wordt ons vermogen tot liefde vergroot."

Barmhartigheid is concreet

Nu is barmhartigheid niet alleen een mooi gevoel, een psychologische aanraking van God of een gedachte, barmhartigheid is pas barmhartigheid als zij wordt uitgeoefend. Zij is concreet en niet abstract. In de praktijk van de caritas en diaconie zien we dat elke dag. Velen laten zich aanspreken door de nood van hun naaste en komen in beweging, praktisch handelend. Barmhartigheid is niet vrijblijvend. Het vraagt om concrete liefde en gerechtigheid. Barmhartigheid is dat we ons hart openen, dat we anderen liefhebben, in de werkelijkheid van alledag. En daar begint het. De lichamelijke werken van barmhartigheid kosten vaak in parochies en parochiële caritassen geen moeite. Er is geld, het wordt gevonden, het wordt verantwoord doorgegeven aan iemand die het nodig heeft. Er is honger en er is eten, et cetera. Deze lichamelijke werken van barmhartigheid vragen kostbare tijd van vrijwilligers. De geestelijke werken van barmhartigheid, sommigen noemen het ook de spirituele werken van barmhartigheid, doen soms een groter beroep op de rekbaarheid van ons hart.

Deze werken zijn: "De twijfelenden raad geven, de onwetenden onderrichten, de zondaars vermanen, de bedroefden troosten, beledigingen vergeven, lastige personen geduldig verdragen, tot God bidden voor de levenden en de doden."

Die grotere moeite die we hebben, verschijnt bij het gedrag van mensen in nood. Mensen die ontvangen, moeten dankbaar zijn en niet lastig. Liever dat ze lief zijn. Ze moeten bewust omgaan met het gegeven geld en de ontvangen goederen en mogen niet in fouten vervallen. Ze moeten doorzettingsvermogen tonen en het liefst doortastend en zelfbewust hun weg gaan. En nooit, nooit, mogen ze lelijke dingen over ons zeggen. Die mensen, wij zijn het zelf ook, vragen om geestelijke werken van barmhartigheid: zodat we hen van mens tot mens vermanen tot menselijkheid; zodat we hen met raad en daad, en altijd geduldig bijstaan. Zodat we niet verstarren onder beledigingen, maar diep buigen en opnieuw beginnen, met open hart.

Steeds opnieuw beginnen

Met Kerstmis vieren we de komst van de Mensenzoon onder ons. God maakt met ons een nieuw begin. Zo zou het ook moeten zijn met de barmhartigheid. We openen ons hart, we zijn geraakt, we ondernemen actie, we worden teleurgesteld, we proberen het opnieuw. We moeten het proberen, steeds weer, om elkaar te zien met barmhartigheid, met bewogenheid, om de verharde ziel te verzachten en het gesloten hart te openen, om liefde te doen en gerechtigheid. En als het ons niet lukt, zal God er zijn om ons te omarmen, om steeds opnieuw te beginnen.

Namens collega's en bestuur van het DKCI wens ik u een bewogen en zalig kerstfeest.

dr. Trees Versteegen, teamleider DKCI